

ДЖЕРЕЛА
Тернопільський обласний державний архів
Книги Парафіяльного управління і римо-католицького деканату
м. Тернополя

№ фонду	№ опису	№ справи	Заголовок справи /Акти народження
485	1	73	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1784-1873 рр.
485	1	74	1. Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1784-1890 рр. 2. 1784-1873 Liber Natorum Villae Zagrebella. – Метрична книга про народження
485	1	82	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1873-1901 рр.
485	1	80	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1869-1886 рр.
485	1	84	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1886-1889 рр.
487	1	285	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1862-1871 рр.
487	1	287	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1871-1881 рр.
487	1	291	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1881-1891 рр.

ПРИМІТКИ

¹ За архівними даними 1880 року, у Тернополі проживало 25 тис. осіб. За національністю мешканці нашого краю поділялися переважно на українців (тоді їх називали русинами), поляків, євреїв та німців (1840 р. українці – 24,3%, 1880 р – українці – 23,4%, поляки – 23,9%, євреї – 52,1%, інші – 0,6%, 1900 рік – українці – 28,3%, поляки – 27,1%, євреї – 44,3%, інші – 0,3%). За матеріалами Державного архіву Тернопільської області, протягом усього XIX століття українці становили лише 25-30% (четверту частину) міського населення. Проте такі дані не відповідають дійсності, бо національність у той час нерідко визначали за розмовною мовою. Оскільки панівною мовою була польська, то й кількість поляків була штучно перебільшеною. Вважалося, якою мовою людина розмовляє, до такої національності вона й належить, а багато українців та євреїв розмовляло польськи.

² Зауважимо, що в українців траплялися змішані шлюби, й імена, які вважаємо польськими, давалися українцям. Це імена на зразок *Агнія, Філумена (свята Філумена - грецьке)* та под.

³ У статті аналізуємо лише українські та польські жіночі імена.

У статті проаналізовано динаміку жіночого українського та польського іменників XIX ст.: стрижень стабільних імен, зміни в складі чоловічих імен, збереження класичних і поява нових імен, що не функціонували раніше, частотність вживання впродовж десятиріч років.

Ключові слова: антропонім, іменник, жіночі імена, польське ім'я, українське ім'я.

Dynamics Ukrainian and Polish female nouns XIX century: core of the stable names, changes in content of male names, saving of classic names and appearance of new ones, which were not in use earlier, the frequency of application are analyzed in the article.

Key words: anthroponym, noun, female names, Polish name, Ukrainian name.

Людмила Терещенко
(Хмельницький)

УДК 811.161.2'373.2

АНТРОПОНІМІКОН БАЙКАРСЬКОЇ СПАДЩИНИ
П. П. БІЛЕЦЬКОГО-НОСЕНКА

Власне ім'я в художньому контексті постійно привертає до себе увагу мовознавців, істориків, етнографів, географів, літературознавців та фольклористів. Формування ономастики як самостійної наукової лінгвістичної дисципліни, котра виокремлює свої напрями досліджень, створює теоретичну базу, напрацьовує практичний матеріал,

активізувалося в другій половині ХХ ст. Саме тоді найактивніше встановлюються основні закономірності розвитку і функціонування власних імен, обґрунтовуються принципи їхньої класифікації, визначається роль мовних і соціальних чинників при формуванні онімної системи, уточнюються методи ономастичних досліджень, розширюється спектр прикладних проблем ономастики. Так, на межі ХХ і ХХІ ст. ономастичні студії в Україні збагатилися науковими дослідженнями з літературно-художньої і теоретичної ономастики, які на сьогодні представлені такими потужними іменами, як Л. О. Белей, В. М. Калінкін, Ю. О. Карпенко, Є. С. Отін, М. М. Торчинський та ін. Підвищений інтерес до вивчення власних імен у художніх текстах пояснюється розширенням досліджень у сфері загальної і приватної поетики, стилістики, мови художньої літератури, лінгвістики тексту, ідіостилію окремого автора чи специфіки жанру. Академік В. В. Виноградов свого часу слушно зазначав, що „питання про вибір імен, прізвищ, прізвиськ у художній літературі, про їхню структуру в різних жанрах і стилях, про їхні зразки, характерні функції і тому подібне... – це дуже велика і складна тема стилістики художньої літератури” [1, с. 128].

Ономастичний аналіз художнього тексту – це особливий тип лінгвістичних досліджень, де розкривається закладений в онімах потенціал, актуалізуються інтуїтивно сприйняті асоціативні зв'язки, периферійні значення. Власне, за кожним пропріативом у художньому контексті проступає історична жива чи вигадана реальність, котра через певні екстралінгвальні фактори створює специфічне коло різноманітних асоціацій [3, с. 6].

Для створення цілісної картини ономастикону художнього мовлення взагалі необхідні системні дослідження фактичного матеріалу в різних жанрах художньої літератури. **Актуальність** обраної нами теми продиктовано тим, що мова української байки загалом й онімний простір жанру зокрема в сучасній лінгвістиці є недослідженим пластом. У цій роботі маємо **за мету** простежити антропонімікон байкарської спадщини П. П. Білецького-Носенка – українського письменника, педагога, лексикографа, перу якого належать 333 байки, – твори, які в перспективі мають, на нашу думку, стати об'єктом уваги й літературознавців, і мовознавців.

Власні імена, попри мовну класифікацію, мають у художньому тексті свій поділ на класи: загальнонародна система імен, тобто реальні мовні оніми, і літературна онімія. Звичайно ж, створене автором спирається на ономастичні мовні моделі, але все-таки є суб'єктивним відбиттям об'єктивного. При цьому вторинне детермінує лише найширші рамки можливого і неможливого в ономастиконі художнього твору [2, с. 36].

Як зазначає Л. І. Колоколова, „специфіка вживання оніма в художньому творі полягає в тому, що автор, вільний у виборі імен для своїх персонажів, формує певну систему власних назв, у будь-якому найменуванні завжди прихований творчий акт письменника” [4, с. 11]. Зауважимо, що специфіка оніма в тексті байки має свої особливості. Адже алегорія, притаманна байкам, впливає на сприйняття будь-якого образу, дії, вчинку тощо. Тому розглянемо антропоніми, які вилучено з 333 байок П. П. Білецького-Носенка методом суцільного добору, як з погляду семантики імені, так і з урахуванням жанрової специфіки байки.

Зауважимо, що власне антропонімів – особових імен (чоловічих, дитячих та жіночих), прізвиськ, прізвищ, родових назв, кличок, патронімів, метронімів, гінеконімів, андронімів, псевдонімів [9, с. 67] у досить великому масиві байок П. П. Білецького-Носенка не так вже й багато, проте серед них можемо назвати окремі структурно-семантичні класи. Із-поміж виокремлених нами антропонімів окреслюємо два типи: найменування реальних осіб, згадуваних у байках, та імена персонажів, вибрані автором для конкретної ситуації. Передусім звернемо увагу на антропоніми, що позначають відомих людей – філософів, імператорів, письменників, полководців, гетьманів тощо. Аргументуючи бажання відправити свої байки (казки, як, власне, їх називає П. Білецький-Носенко у „Передмові до моїх казок”) читачеві, автор зазначає, що насамперед передаватиме досвід відомих йому на той час світових байкарів. Так, перше звернення автора до читача знайомить нас з іменем **Михаль Монтань** (*Колись единь письменмакъ книжокъ (Чудний Михаль Монтань боявся...)*) – на нашу думку, це авторська інтерпретація імені французького письменника **Мішеля Монтана**

(*Монтена*), далі байкар згадує безсмертного *Езоп* (...*Езопъ и досі не умер, Да-й вічно житиме*)). У тій же *Передмові...* до своїх творів автор зауважує, що він прагне передати читачеві своєю „дідівською” мовою все те, про що світові повідали інші байкарі: російські письменники *І. І. Дмитрієв, І. А. Крилов, І. І. Хемницер; Християн Фюрхтеготт Геллерт* – німецький поет і філософ-мораліст епохи Просвітництва; *Жан-П'єр Кларі де Флоріан та Жан де Лафонтен* – французькі байкарі („*На дідовскої мові, Що Дмитрієвъ, Криловъ, Хемницерь – москаліови, А Геллерт німцєві такъ гарно розказав; Що Хлоріанъ, Хвонтенъ, зьєднавши жваву Музу, Пустуя, крутячись, Всіхъ краще написав Жартливому Французу...*”). Ці антропоніми називають реальних історичних осіб, мають переважно одночленну структуру: використано прізвищеві назви відомих письменників з метою налаштувати читача на сприйняття тих чи інших творів, які П. П. Білецький-Носенко переспівав із байок інших авторів чи на їхніх сюжетних основах створив свої, оригінальні, на українському ґрунті, й опублікував у чотирьох частинах, кожна з яких складається ще з чотирьох книг [5; 6; 7; 8]. У жодному разі П. П. Білецький-Носенко не приписує собі повного авторства ідей і сюжетів своїх байок, і зайвим свідченням цього є його звертання до імен античних попередників *Езоп, Лафонтена*, та ближчих йому сучасників-творців байки у світовій літературі – *І. Крилова* насамперед. Зауважимо, що в текстах байок П. П. Білецького-Носенка античні автори, як і сюжети та персонажі байкарів ближчої авторові минувшини, присутні не лише в передмові. Так, у байці „*Тестаментъ ізтолкований Езопомъ*” знову звучить ім'я античного байкаря. Його Білецький-Носенко вважає розумнішим від усіх: „*Езопъ мавъ більше глузду самъ, якъ весь Ареопаъ*” [5, с. 54], „*Езопъ, крепакъ, Мав глузду більше самъ чимъ всі приказни доки*” [5, с. 57]. І надалі в багатьох творах автор звертається до авторитету *Езоп* задля посилення на його мудрість чи з метою підкреслити, що висловлена в байці певна думка не нова, а ще з часів Езоп навчає чомусь: „*Такъ на морі Езопъ вказавъ кіївъ манну, Щобъ доказать людей правдивую ціну*” [6, с. 25]; „*Езопъ з'жалемъ на те дивився, Сей приказкой іого на глузд навів*” [6, с. 59]; „*Езопъ пришивъ сю квітку вамъ, юхиднимъ головамъ!*” [6, с. 31]. Антропонім *Лафонтен* в українського байкаря має відповідні фонетичні антроповаріанти, спричинені історією „найпасивнішого” звука української мови для тих часів – звука [f]. Тому маємо *Хвонтен* у „Передмові” та *Лахвонтенъ* у подальшому вживанні: „*Що добрий Лахвонтенъ з'сеі приказки виводить? Понура тихій тайно шкодить*” [6, с. 83]; „*Ось Лахвонтенъ! що радить: Як лихо припече, солодка річ не вадить*” [6, с. 56]; „*Ось добрий Лахвонтенъ, Нам виставля примыри...*” [6, с. 16]; „*Не каже й Лахвонтенъ, сей приказки творецъ; Вінъ каже: жодне з'них пріязни обазецъ*” [6, с. 19].

Неодноразово в текстах (особливо в моралі) звучить антропонім (прізвищева назва) *Крилов* – безсумнівна вказівка на російського байкаря Івана Крилова, чії твори, очевидно, були предметом творчого опрацювання чи переспіву для Білецького-Носенка: „*Незгирше мовъ Крилова гусі*” [5, с.108]; *Такъ любо, в'цілий день не чути й пари словъ; – Щоб лаялись коли, не чувъ и самъ Криловъ* [5, с. 122]; „*Хочъ вірте, або ні, а тилько панъ Криловъ И в'казцы правдою шпига пороку в'бровъ*” [6, с. 68]; „*Розказує Криловъ. Чи правда? А може в'жартъ брехня*” [6, с. 68].

Згадує український байкар і давньогрецького критика *Зоїла*, чие ім'я стало символом дріб'язкового й злісного заздрісника [12]: „*Дуръ-пекъ тобі, Зоїль, я об'тобі ні гадки! Сичи хочъ гаспидом, зжуй прикрее піро; А правда за мене...*”. На конкретні історичні постаті вказують імена *Едигей* – темник Золотої Орди наприкінці XIV і початку XV століть [10] та *Вітольд* – князь литовський, який воював із Тимуром і Едигеєм: „*Такъ Эдигей, колись з'Витольдомъ, княземъ Литви Край Ворскли завелись...*”. З ними автор порівнює двох горешибеників, хлопчаків, які, пустуючи, розорили шпачині гнізда й порозкидали шпаченят малих, укрили понівеченими пташатами галявину, як колись *Вітольд з Едигеєм* вкрили степ „*Литвой И грізной Татарвой*” [5, с. 104]. У байці „*Индикъ*” П. П. Білецький-Носенко порівнює зі злим індіком відомого французького полководця Наполеона Бонапарта: „*Колись такъ Бонапартъ скажений, Що нівечивъ людей, и нежалів коварствъ...*” [5, с. 91]. Відповідає повністю тогочасному трактуванню в Російській імперії цієї постаті

використаний Білецьким-Носенком антропонім (прізвищева назва) **Мазена**: „Давно якійсь **тиран** (*таке лихее зілье, Як в'нась колись Мазена бувъ Гетьманъ!*)” [6, с. 59] (підкреслення наше – Л. Т.). В одній із байок („**Пацюкъ, заховавиційся од'мира**”) натрапляємо на онім **Пилнай** – точніше й правильніше – Бидпай, ім'я автора поширеного збірника повчальних байок і оповідань буддистського походження [11]: „*Колись читавъ я у Пилная, Що будцемъ десь пацюк, Злякавшись пекельнихъ мукъ...*” [6, с. 45].

Серед антропонімікону байок П. П. Білецького-Носенка імена з античності: **Флоріан** (давньоримський імператор Марк Анній Флоріан), **Геродот**, **Флакк** (на нашу думку, це Горацій – Квінт Горацій Флакк – давньоримський поет „золотого віку” римської літератури): „*И (каже Флоріанъ) верзли-б'-то на опакъ, Хто Геродотъ и Флаккъ. Раз почали змагаться...*” [7, с. 68]; **Фукідід** – рідко Тукідід – давньогрецький історик, автор основ історичної критики: „*Оповідя сова: що каже Фукідідъ?*” [7, с. 68]. Не оминув байкар своєю увагою і **Александра Македонського** (байка „*Звірі везуть чинишиъ Александру Македонскому*”). Серед імен видатних людей натрапляємо й на прізвище **Сковорода** в однойменній байці: „*Давно у нас на Україні Живъ добрий философъ Сковорода; В його була розумній борода Чимсь в'десяти панів підголені чуприни*” [7, с. 113].

Зважаючи на таке розмаїття імен осіб, відомих світові, – письменників, філософів, імператорів – можемо констатувати широку обізнаність П. П. Білецького-Носенка з наукою, літературою, мистецтвом, історією, а використання цих онімів у байках сприяє інтелектуалізації тексту.

Якщо ж говорити про інших дійових осіб, то людські власні імена в байках П. П. Білецького-Носенка для позначення певних героїв не є дуже поширеними чи часто вживаними. Обмежившись тільки іменами на позначення звичайних пересічних дійових осіб (без вказівки на історичну постать чи літературного персонажа), ми серед усіх онімів вибрали всього декілька антропонімів та антропоформул, які не мають, як нам здається, особливих конотацій, не відповідають психологічному портрету імені, оскільки вибиралися автором з іменника, характерного для його епохи й території проживання. Зокрема тут зустрічаються особові імена – персональні найменування людини, на відміну від прізвища, прізвиська, імені по батькові: **Юрко, Самко, Самусь, Гриць, Михайло, Панас, Максим, Іван, Людмила, Ганнуся, Мина, Маруся, Варвара** тощо. Можна виокремити за денотатно-номінативними особливостями цих антропонімів ще дрібніші структурні компоненти категорії „*особове ім'я*”. Імена осіб чоловічої статі називаємо ‘*чоловічими іменами*’ або ‘*масонімами*’ [9, с. 234]. Ця група антропонімів у П. П. Білецького-Носенка представлена вживаними масонімами: **Юрій** (антроповаріант **Юрко**): „*Юрко на ярмарок зібравсь Вести продать корову...*”, „*Якось взбагнув Юрко вмудриться...*”, „*Юрко за глуздъ узевсь...*”, „*Народ з' шагами в' хлів пре до Юрка юрмою*” („*Зеленая корова*”). Спорадичним є вживання імені **Максим**. У контексті байки вживається антроповаріант **Максимъ**: „*Бакъ нюня, Максимъ–книшиъ, неначе з'іхавъ з'плигу*”. („*Жаби, що просять собі царя*”) [5, с. 112].

Своєрідним лідером серед вжитих письменником чоловічих імен став масонім **Григорій**, точніше – його антроповаріанти **Гриць** або **Грицько** (**Грицько, Грицьки**) – найчастіше і в найбільшій кількості байок: „*Чабан да моро*”, „*Цибуля*”, „*Песь да свиня*”, „*Грицьків жупанъ*”. У контексті байок носій імені – це звичайний чоловік, пересічний селянин, часто недорікуватий, недолюбий: „*Здоровий Гриць прибігъ із'пугой – и за жарти Цапу нагрів бока, що вінъ вже годі іграти*” [5, с. 97]; „*Дарма, що нашъ Грицько, такій жъ із компанійцив, дакъ помъ оскалився, зробився гіриш тавлінцівъ*” („*Цибуля*”) [7, с. 126]; „*У Гриця на ліктях прошкодився жупан*” [7, с. 40]; „*Давно забришкали в'Грицьковому жупані*”) [7, с. 41]; „*Но Грицькиъ божвовольний Здається й тимъ довольний*” [7, с. 42].

Так само лише носієм імені **Іван** (форма **Йван**) є герой байок „*Олень, Русак да Осел*” і „*Два садовничі*”. Зустрічаємося ми з чоловічим ім'ям **Іван**, яке ускладнене компонентом прикладкового характеру **Пань-Івань**, що має іронічне звучання, бо йдеться у творі про вбогого чоловіка: „*Якъ Пань-Івань проводив хмари, не мавъ возить що на базарі, зробивсь убогъ*” [5, с. 14]; „*Старий Іванъ учивсь у школі, а далі у суду писав и, по неволі*” [5, с. 14].

Помічено також вживання антропоніма *Самійло* (Самуїл) у антроповаріантах *Самусь*, *Самко* (байка „Гарбузь да жолудь”), де герой-носії імені має негативні характеристики ‘розгильдйяй’, ‘пришибенний’: „Самко селянській розгильдйяй, Осиннею добой пійшов по губи в’гай” [6, с. 30]; „Пришибенний Самусь урвався з’шпиталя Наприндясь басова на конику лозовомъ” [6, с. 32]. Очевидно, це ім’я, точніше – його форма *Самусь*, була поширеною в середовищі, де жив і творив письменник, бо герой із таким самим ім’ям присутній ще й у байці „Дурень да мудрець”. Для називання осіб чоловічої статі – героїв байок автор здебільшого послуговується однослівними масонімами, хоча подекуди використовує двочленну антропоформулу „ім’я+прізвище”: *Палій Паливода* – це герой байки „Запорожець-чернець да бідний чоловік”. Тут антропонім вказує на козацьке походження свого носія, і, очевидно, на його гарячкуватий і нестримний характер: недарма сема ‘палити’ засвідчена в імені й прізвищі: „Палій Паливода, із’запорожской Січи...” [7, с. 25]. Для називання героя в контексті байки автор використовує то ім’я, то прізвище. Останнє має варіантне написання: *Паливода* й *Палівода*: „Палій собі утікъ, а гарний монастиръ Вони ізруйновали” [7, с. 26]; „Ти що ... Палівода чернець” [7, с. 26].

Прізвищеві назви трапляються теж тільки декілька разів. Так, маємо прізвище *Тютюненко* в байці „Хвортуна да дурноголовий”, і там же одразу вказівка на етимологію прізвища: той, хто вирощує тютюн: „Тютюненко, гевала синъ. Ні з’пъки дено, ні з’чого, да з’гевальства. Недавно саповавъ тютюнь” [7, с. 62]. Ще два прізвища знахарів із байки „Два знахори”: *Біда*: „...ганяе сина До знахіра Біди... Біда заразъ прибіг...” [7, с. 80]. Другому ‘знахареві’ автор дав ім’я *Мусій Дурниця*. Антропоформула „ім’я+прізвище” має конотативне навантаження саме на прізвищі, яке мотивоване внутрішньою формою слова ‘дурниця’. Цей герой повністю відповідає своєму прізвищу. Якщо знахар *Біда* (за текстом байки) рятує худобину, то *Дурниця* занапащає її.

У байках П. П. Білецького-Носенка натрапляємо на декілька фемінонімів, які, знову ж таки, не ускладнені значенням чи походженням імен, а просто називають осіб жіночої статі. Це однослівні антропоніми-феміноніми: повні імена *Людмила* й *Варвара*, варіанти імені Ганна – *Ганнуся*, імені Марія – форма *Маруся*, імені Галина – *Галька*.

Фемінонім *Людмила* ускладнений компонентом прикладкового характеру, що вказує на гарну панночку: „Людмила-паночка, ніби троянди квітъ, вермьяна, свіжая, колись, якъ слонця світъ” [8, с. 19]; „Підбігла Галька и зняла Бжчолу за крильця” [8, с. 19]. В іншому контексті *Ганнуся* – закохана дівчина: „Цнотливая Ганнуся Вкохалася в’Юрка, мовъ лебедь, козака” [5, с. 29]. Ім’я *Маруся* вжите в байці „Глекъ из молокомъ” лише на позначення особи жіночої статі: „Щобъ хто не догадавсь З’мене не насміявсь, А гірше всіхъ Маруся!” [5, с. 60]. Фемінонім *Варвара* функціонує в байці „Добродійство”: „Що-жъ, гріхъ казатъ; розніжилася Варвара...”; „Одинъ дукачъ зхопивсь із’бучой уміратъ И одписав Варварі миліони” [7, с. 57].

У байці П. П. Білецького-Носенка „Молодая панночка да бжчола” ми спостерегли ще одну окрему форму жіночих імен, що становлять так звані **вокативи**, або кличні форми (від лат. „vokativus – кличний відмінок”): „Ах лишенько мені, – кричить Людмила з ляку. – Рятуйте, дівоники, Ганнусю, Мино, Галько! Женіть сього врага!” [8, с. 19].

Отже, на основі спостережень над антропоніміконом байкарської спадщини П. П. Білецького-Носенка можемо стверджувати, що літературна антропонімія його творів є подекуди інтелектуалізованою, образотворчою, індивідуалізуючою, оцінною, психологічно вмотивованою, інформативною та асоціативною. Переважно це сільський реальний антропонімікон, у якому й контекстуальні номінації уяскравлюють персонажів, надаючи їм реальної достовірності та максимальної виразності. Конотативне значення окремих антропонімів у текстах байок актуалізує свій семантико-стилістичний компонент через контекст, де простежуються певні асоціативні чи семантичні зв’язки, основані на денотативних і референтних значеннях. За допомогою антропонімів автор може передати своє бачення персонажа, а також емоційно-оцінне ставлення до дійсності.

Подальших студій потребує і з’ясування стилістично-виражальних можливостей інших розрядів поетонімів, засвідчених у байках українських авторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. В. О теории художественной речи / В. В. Виноградов. – М. : Высшая школа, 1971. – 240 с.
2. Карпенко Ю. А. Имя собственное в художественной литературе / Ю. А. Карпенко // Филологические науки. – 1986. – № 4. – С. 34–40.
3. Ковалев Г. Ф. Писатель. Имя. Текст / Г. Ф. Ковалев. – Воронеж : ВГУ, 2004. – 340 с.
4. Колоколова Л. И. Ономастика в художественной речи А. П. Чехова : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 – русский язык / Л. И. Колоколова. – К., 1970. – 23 с.
5. Приказки скомпоновавав Павло Білецький-Носенко в чотирох частях / Білецький-Носенко П. П. – К. : Друкарня Е. Я. Федорова, 1871. – Ч. 1. – 139 с.
6. Приказки скомпоновавав Павло Білецький-Носенко в чотирох частях / Білецький-Носенко П. П. – К. : Друкарня Е. Я. Федорова, 1871. – Ч. 2. – 148 с.
7. Приказки скомпоновавав Павло Білецький-Носенко в чотирох частях / Білецький-Носенко П. П. К. : В друкарні Е. Я. Федорова, 1871. – Ч. 3. – 138 с.
8. Приказки скомпоновавав Павло Білецький-Носенко в чотирох частях / Білецький-Носенко П. П. – К. : Друкарня Е. Я. Федорова, 1871. – Ч. 4. – 143 с.
9. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : [монографія] / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 548 с.
10. <http://invivio.net/ua-dict/4363/> режим доступу.
11. <http://slovari.yandex.ru>: режим доступу.
12. <http://www.loveorigami.info/aphorism.php?aut=191>: режим доступу.

Розглянуто структуру й зміст антропонімікону байок П. П. Білецького-Носенка, проаналізовано власні імена конкретних історичних осіб та вигаданих літературних персонажів.

Ключові слова: онім, антропонім, масонім, фемінонім, антропоформула, семантика, структура.

The structure and content anthroponymicon of the fables by P. Biletsky-Nosenko have been studied, the proper names of specific historical figures and fictional literary character have been analyzed.

Key words: onym, anthroponym, Mason, feminonym, anthropoformula, semantics, structure.

Оксана Фандуль
(Хмельницький)

УДК 81.161.2'373.23(09)

СУЧАСНІ ПРИЗВИЩА ХМЕЛЬНИЧЧИНИ КОМПОЗИТНОЇ БУДОВИ

Питання прізвищтворення залишається актуальним і недостатньо дослідженим в українській антропоніміці. Особливий науковий інтерес полягає в тому, щоб виявити спільні і відмінні риси у словотворі прізвищ суміжних і несуміжних регіонів. Так, структурно-словотвірна характеристика прізвищ була предметом дослідження таких сучасних антропонімістів, як Ю. Б. Бабій, Г. В. Бачинська, Ю. І. Блажчук, Н. Ю. Булава, І. І. Ільченко, І. А. Корнієнко, Л. О. Кравченко, Н. І. Рувьова, С. В. Шеремета та ін.

Композитні назви – це структурно-семантичні утворення, які властиві слов'янським мовам [7, с. 69].

Первісно антропонімічним композитам передувало ціле речення, що, як правило, виражало побажання новонародженій дитині або будь-яку розгорнуту характеристику. Пізніші антропонімічні композити утворювалися за аналогією до вже наявних форм. Тут діяв загальний закон максимальної економії формальних ознак слова: найкоротша форма вираження складної думки-побажання – це композит [5, с. 125].

Із козацьких реєстрів видно, що прізвищеві назви, представлені композитами та лексикалізованими словосполученнями типу *Кривошанка*, *Непийвода*, *Сиротадобрий* та ін. траплялися рівномірно на всій території України, хоча загалом частота їх вживання порівняно невелика – близько 1 % від загальної кількості іменувань у пам'ятці [8, с. 126].

Як слушно зазначає І. М. Железняк, словоскладання, тобто утворення складних слів шляхом об'єднання двох основ, двох коренів, не мало значного поширення в живій мові давніх слов'ян. Зокрема, протягом усієї історії сербохорватської мови словоскладання було